

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างยิ่ง แต่เดิมชาวไทยในอดีตมักจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในระดับต่าง ๆ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา บิดา มารดา บุตร ธิดา เป็นต้น ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น และบุตรธิดาก็ได้เรียนรู้ประสบการณ์วัฒนธรรมของครอบครัว การประพฤติปฏิบัติต่อกันและกันในสมาชิกของครอบครัว ซึ่งสังคมไทยแต่เดิมเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ขนบธรรมเนียมประเพณี และระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม โดยรวมแล้วมุ่งปรับให้ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ และความเชื่อตามหลักศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้คนไทยเข้าใจธรรมชาติของชีวิตมนุษย์และสรรพสิ่งรู้เท่าทันความเป็นมนุษย์และรู้จักวิธีการดำรงชีวิตที่ต้องปรับตัวปรับใจ”^๑ สังคมไทยในอดีตได้มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาให้รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า

“ คหบดีบุตร เธอพึงทราบทิศ ๖ นั่นคือ พึงทราบว่า มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า พึงทราบว่า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา พึงทราบว่าบุตรและภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง พึงทราบว่า มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย พึงทราบว่าทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องล่าง พึงทราบว่า สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบนคหบดีบุตร”^๒

การที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดหน้าที่ให้แต่ละบุคคลในทิศ ๖ ต้องปฏิบัติย่อมเป็นการฝึกปลูกฝังลักษณะนิสัยของคนดีไปพร้อม ๆ กับการฝึกความอดทนต่ออำนาจกิเลส คือ นับตั้งแต่บิดามารดาฝึกให้บุตรธิดาทำสิ่งดี ๆ ตั้งแต่ยังเล็กชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดบ้างเป็นเรื่องชั่วแล้วก็ต้องไม่ทำเมื่อไปโรงเรียนครูก็สอนให้ทำดี เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่พระภิกษุก็ยังเน้นย้ำให้ทำดีในระดับสูงขึ้นไปอีก ครั้นเมื่อประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของคนดีตามที่ทรงกำหนดไว้ให้แต่ละทิศจนคุ้นแล้วคนเราย่อมมี

---

^๑ เอกวิทย์ ฌ กลาง, *วิถีชีวิตสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๘๘.

^๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

หิริคือความละอายบาปและโอตตปปะที่เรียกว่าความกลัวบาปต่อการที่จะประพฤตินิสัยที่ไม่ดีงาม ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะ ไม่สมควรหรือสิ่งที่เป็นบาปจากความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคมดุจทิศที่อยู่รายรอบตัวทั้ง ๖ ทิศดังกล่าว บิถัมมารดาผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องหน้าของบุตรธิดาเป็นบุคคลสำคัญของบุตรธิดาบิถัมมารดาผู้ซึ่งทำอุปการะแก่บุตรธิดาก่อนด้วยความเมตตากรุณา ด้วยจิตใจที่ปรารถนาจะให้บุตรธิดามีความสุขหรือที่กำลังมีความทุกข์ก็ต้องการช่วยเหลือให้รอดพ้นจากความทุกข์ โดยมีได้คำนึงถึงสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น บิถัมมารดาให้การเลี้ยงดูบุตรธิดาของตนโดยไม่หวังผลตอบแทนบิถัมมารดาจึงเป็นบุพการีคนแรกของบุตรธิดา พระพุทธเจ้าเปรียบบิถัมมารดาไว้ว่าเป็นบุพเทพ (เทพองค์แรก) บุพพาจารย์ (อาจารย์คนแรก) และอาหุเนยบุคคล (บุคคลที่ควรแก่การนอบน้อม) ของบุตรธิดานอกจากจะให้ความเคารพท่านแล้ว บุตรธิดาพึงบำรุงบิถัมมารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าดังที่พุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าโดยหน้าที่ ๕ ประการคือ”^๓

- ๑) ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
- ๒) จักทำกิจของท่าน
- ๓) จักดำรงวงศ์ตระกูล
- ๔) จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท
- ๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนามายาวนานพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ได้อาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ช่วยขัดเกลา และเป็นเป้าหมายหล่อหลอมจิตใจ กิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ระดับชาติสู่ชุมชน ระดับรากหญ้า มักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งกล่าวได้ว่าชีวิตคนไทยมีความผูกพัน และอิงอาศัยพระพุทธศาสนามาตลอด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายได้ฝังลึกลงในจิตใจและวิถีชีวิตการดำรงชีพของคนไทยก็ว่าได้ เป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นจิตของคนไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของความคนไทย

ความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ผู้ที่มีความกตัญญู รู้คุณย่อมนำตัวเองไปสู่หนทางแห่งความสุข ทั้งความกตัญญูรู้คุณ ต่อบิถัมมารดาผู้ให้กำเนิด ซึ่งเป็นพระพรหมของบุตร เป็นเทวดา เป็นบุรพาจารย์ เป็นพระอรหันต์ของบุตร ตลอดจนมีความกตัญญูต่อสัตว์และสิ่งแวดลอม ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ อย่างสมดุลง “ความกตัญญู”^๔

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

หมายถึงความตระหนักรู้ในคุณของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม” “กตเวที^๕ คือการตอบแทนคุณ ความเป็นผู้สนองคุณท่าน” ความกตัญญู เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง“ความกตัญญู เป็นมงคลอันสูงสุด สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ชื่อว่าเกิดเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก คือ บิดามารดา เป็นต้น สัตบุรุษเป็นคนกตัญญู กตเวที รัฐบาลคุณที่บุคคลอื่นกระทำกับตนแล้วกระทำการตอบแทนโดยไม่เห็นแก่ตัว ย่อมแสวงหาโอกาสตอบแทนบุคคลผู้มีคุณ จึงเป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่บุคคลทั้งหลาย มีบิดามารดา เป็นต้น ความเป็นผู้สนองคุณท่าน กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้ว และตอบแทนผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่นและแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น”^๖ บุคคลที่มีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สำนึกในบุญคุณและคิดตอบแทนคุณคน ช่วยเกื้อกูลสังคมส่วนรวม ด้วยความเมตตาการุณาการกระทำเช่นนี้ย่อมนำมาความสุขความเจริญและสิริมงคลมาสู่ชีวิตตนเอง คนที่ขาดความกตัญญูย่อมไม่น่าคบหา เป็นสาเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติทั้งหลายทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมในขณะที่ปัจจุบันเยาวชนและนักเรียน มีพฤติกรรมที่ไม่ค่อยสนใจไม่ใส่ใจในการเรียนขาดความรับผิดชอบต่อการงาน ขาดความกตัญญูต่อบิดามารดา ไม่เชื่อฟังคำสอนของบิดามารดาและครูอาจารย์ ตลอดจนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น โต้เถียง พุดจาไม่เพราะ พุดจาก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติ ไม่สนใจความรู้สึกลูกมารดาบิดา ติดเพื่อน เชื้อเพื่อน จนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน การงาน ที่ได้รับมอบหมาย หลีกเลียงการทำงาน การช่วยงานทั้งที่บ้านและส่วนรวม ตลอดจน ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ขาดความมีน้ำใจ ตลอดจนถึงการแสดงออกถึง ความกตัญญูต่อผู้ใหญ่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ขาดความรับผิดชอบต่อบ้านเรือน ซึ่งถือได้ว่า บุคคลที่กล่าวมานั้น ขาดความกตัญญูต่อตนเองด้วย”

การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ของนักเรียน ตลอดจนถึงความเชื่อและการปฏิบัติตน ตามหลักพุทธธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนนั้น เป็นแนวทางในการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อบิดามารดา และครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างยิ่ง ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสังคมหน่วยแรกที่

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๗.

^๖ อย.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๒/๖๖-๖๗.

^๗ พงศ์พัชรา สัมพันธ์รัตน์, “การศึกษาพฤติกรรมด้านความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).บทนางานวิจัย

มนุษย์จะต้องเจอตั้งแต่ เกิด เติบโต จนกระทั่งตาย^๔ “การวางพื้นฐานของมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางร่างกาย ทางความคิดสติปัญญา ทางอารมณ์และทางสังคม”^๕ จะมาจากการอบรมของ ครอบครัวบุคคลสำคัญที่จะทำให้กำเนิดชีวิต หรือกำหนดชีวิตของนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนนั้น ก็คือ บิดามารดาครอบครัวไทยในอดีต จะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ หรือเรียกว่าครอบครัวขยาย ในครอบครัวจะประกอบด้วยสมาชิกระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา บิดามารดา และ บุตรหลานครอบครัวลักษณะนี้ จะอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่น ในขณะเดียวกันเด็ก จะได้เรียนรู้ วัฒนธรรม ของครอบครัว การประพฤติปฏิบัติตนต่อกันของสมาชิกในครอบครัว การอบรมนิสัย ลักษณะอย่างนี้เป็นสิ่งที่เด็กจะได้รับแต่เยาว์วัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก” ปัญหาการประพฤติปฏิบัติตนหรือมารยาทต่าง ๆ ของเยาวชนที่เกิดขึ้น จึงได้รับการแก้ไขจากบิดา มารดา และครอบครัว

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติหน้าที่บุตรโดยเน้นการศึกษาพฤติกรรมด้าน ความกตัญญูทวดเทวีต่อบิดามารดา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัด ปทุมธานี ซึ่งอยู่ในวัยเยาว์ เป็นวัยที่ต้องปรับตัวระหว่างความเป็นเด็กไปสู่วัยรุ่นและมีพฤติกรรมที่ ดื้อรั้น ตลอดจนก้าวร้าวต่อบิดามารดา ไม่เชื่อฟังคำตักเตือนสั่งสอนของมารดาบิดา และกำลัง เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เป็นอนาคตของชาติบ้านเมืองและสังคมต่อไปในภายภาคหน้าและเพื่อหา แนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความกตัญญูทวดเทวี ต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ ตามหลัก พระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นในจิตสำนึกของนักเรียนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียน ชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. การปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

^๔ สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖

^๕ ศรีธรรม ธนะภูมิ, พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัย มหิดล ๒๕๓๕), หน้า ๔๕.

๒. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้กำหนดศึกษาการปฏิบัติหน้าที่บุตร ในขอบเขตหน้าที่ของบุตรธิดาที่พึงบำรงบิดามารดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ๕ ด้าน คือ

- ๑) การตอบแทนคุณบิดามารดา
- ๒) การแบ่งเบาภาระของบิดามารดา
- ๓) การดำรงรักษาวงศ์สกุล
- ๔) การปฏิบัติตนเป็นคนดี
- ๕) การทำบุญอุทิศให้บิดามารดา

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่มีบัญชีรายชื่อศึกษาในโรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๑๕๖ คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๕๖ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๓๑๒ คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ ระดับชั้น ลำดับที่บุตร และอาชีพผู้ปกครอง

ตัวแปรตาม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่บุตร ประกอบด้วย ๑) การตอบแทนคุณบิดามารดา ๒) การแบ่งเบาภาระของบิดามารดา ๓) การดำรงรักษาวงศ์สกุล ๔) การปฏิบัติตนเป็นคนดี และ ๕) การทำบุญอุทิศให้บิดามารดา

ขอบเขตด้านพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี มีการปฏิบัติหน้าที่บุตรอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

๒. นักเรียนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีการปฏิบัติหน้าที่บุตรแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

๑.๖.๑ **หน้าที่บุตร** หมายถึง อาการที่แสดงออกทางด้านกายกรรม และวจีกรรม ของเด็กนักเรียนหน้าที่ของบุตรที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดา และมีความไม่ประมาทในการทำหน้าที่ของ

ตนเอง ซึ่งในงานวิจัยนี้หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียน วัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๒ **นักเรียนชั้นประถมศึกษา** หมายถึง กลุ่มนักเรียนเพศชายและเพศหญิง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่กำลังอยู่ในโรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๓ **การปฏิบัติหน้าที่บุตร** หมายถึง การแสดงออกโดยการตอบคำถามที่เกี่ยวข้อง กับพฤติกรรมและแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของบุตรตามกรอบหน้าที่ของบุตรในฐานะเป็นเด็กและ เยาวชน ในงานวิจัยนี้กำหนดการสอบถามพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ของบุตร คือ ๑) การตอบ แทนคุณบิดามารดา ๒) การแบ่งเบาภาระของบิดามารดา ๓) การดำรงรักษาวงศ์สกุล ๔) การ ปฏิบัติตนเป็นคนดี และ ๕) การทำบุญอุทิศให้บิดามารดา

๑.๖.๔ **การตอบแทนคุณบิดามารดา** หมายถึง บุตรจะต้องเลี้ยงดูบิดามารดาให้เป็น อย่างดีทั้งทางกายและทางจิตใจ ให้ท่านมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ ในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาการตอบแทนคุณบิดามารดาของนักเรียนโรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๕ **การแบ่งเบาภาระของบิดามารดา** หมายถึง การรับภาระหน้าที่ในการช่วย แบ่งเบาภาระความยากลำบากของบิดามารดาของนักเรียนโรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัด ปทุมธานี

๑.๖.๖ **การดำรงรักษาวงศ์สกุล** หมายถึง การรักษาภาพลักษณ์แห่งความดีงาม ไม่ ทำในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล และการรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลมิให้เสื่อม เสียของนักเรียนโรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี

๑.๖.๗ **การปฏิบัติตนเป็นคนดี** หมายถึง การปฏิบัติตนของนักเรียนโรงเรียน วัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี ที่หลีกเลี่ยงไม่ข้องแวะอบายมุข อันเป็นทางแห่งความเสื่อม ซึ่ง นำมาซึ่งหายนะแก่โคะสมบัติของบิดามารดา

๑.๖.๘ **การทำบุญอุทิศให้บิดามารดา** หมายถึง การทำความดีของนักเรียนโรงเรียน วัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี โดยการทำให้บิดามารดามีจิตใจเลื่อมใสศรัทธาในคุณพระ รัตนตรัย เช่น พาบิดามารดาไปบำเพ็ญบุญกุศลในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อช่วยกระตุ้นให้จิตใจนุ่มไป ในเรื่องความดี และ เป็นการเพิ่มบุญกุศลให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบข้อมูลการปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี
๒. ทำให้ทราบสภาพปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติหน้าที่บุตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี